

Nanortaliks bebyggelseshistorie i korte træk

Af Helge Schultz-Lorentzen og Søren Vadstrup

Indledning

Indtil anlæggelsen af Julianehåb i 1775 var Frederikshåb den sydligste koloni i Grønland. Handelsdirektionen i København var længe betænkelig ved at oprette et handelssted i det sydlige Grønland, bl.a. fordi besejlingen af Frederikshåb voldte problemer nok på grund af størrelsen. Man anså det nærmest for en umulighed, at lidt større skibe kunne komme ind til land syd for Frederikshåb Isblink.

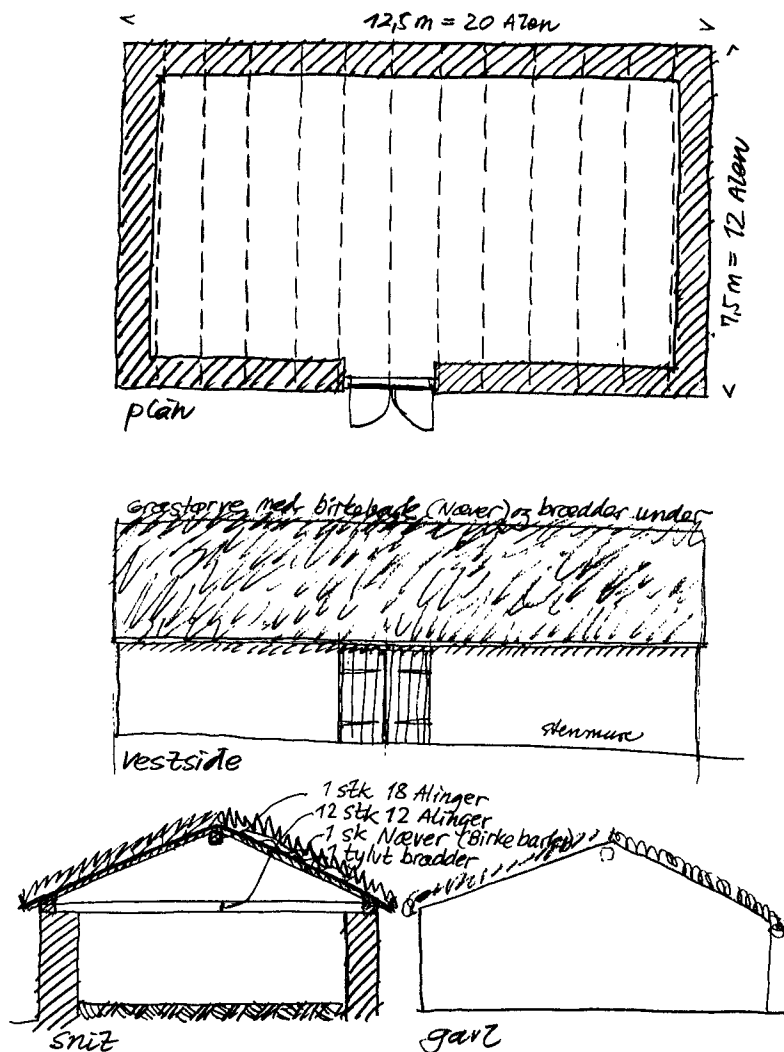
Omsider fik Anders Olsen, der var købmand (handelsbestyrer) i Sukkertoppen, til opgave at finde et egnet sted, hvor en ny koloni kunne anlægges, og i 1775 blev Julianehåb grundlagt med Anders Olsen som stedets første bestyrer (købmand), indtil han trak sig tilbage 1780.

Der gik ikke mange år, før man kunne glæde sig over, at det var en ganske givtig forretning, man havde fået sat i værk. Såvel Anders Olsen som de efterfølgende købmænd (bestyrere) var klar over de rige indhandlingsmuligheder, der var, ikke blot i Julianehåbs umiddelbare omegn, men også længere mod syd. Allerede Anders Olsens assistent og senere

svigersøn, Casper Alsbach tilbragte i årene 1778-80 flere lange perioder i det sydligste Grønland, hvor han fra åben båd indhandlede sælspek og sælskind. Til Handelsdirektionen indløb indberetninger om det gode handelsudbytte og adskillige opfordringer til at anlægge et handelssted i det sydlige.

Det var imidlertid først, da Johan Chr. Mørch i 1794 blev købmand i Julianehåb, at der blev taget nogle afgørende skridt til oprettelsen af et nyt handelssted. I årene 1795 og 96 førte Mørch og Handelsdirektionen en livlig korrespondance om placeringen af et nyt anlæg, som førte til, at direktionen i brev af 22. marts 1797 gav Johan Chr. Mørch grønt lys for etableringen af »Anlægget Nanortalik«. I brevet meddeler Direktionen desuden, at man med skibet medsender de nødvendige »Requisita« til anlæggets

Søren Vadstrup og Helge Schultz-Lorentzen foretog i 1995 en undersøgelsesrejse til Nanortalik, hvor de ældre bygninger blev besigtiget, opmålt og fotograferet. Om Grønlands bygningskultur og bygningshistorie se artiklen i Grønland nr. 6, 1994 side 177, hvor også forfatterne er omtalt.

SISSARISSOQ (Gammel Nanortalik) GRØNLAND.
 Rekonstruktion af "Nordre Spækhuse" fra 1797
 ud fra arkivalske oplysninger og opmålinger
 på stedet.
 Søren Vadstrup juni 1996

Det »Nordre Spækhuse« i »Gammel Nanortalik« (Sissarissoq) som det kan rekonstrueres efter de materialer, der blev sendt op fra Danmark med skib i 1797. Der blev sendt 12 stk. 12 alen lange bjælker til loftet, 1 stk. 18 Alen lange tømmer til tagets rygås, 1 tylt brædder til underlag for taget samt pakhusets port og 1 stk. birkebart (næver) som underlag for græstørvene. Disse materialer svarer til et stenhuse, der er ca. 12,5 meter bredt og ca. 7 meter langt. I selve Sissarissoq skulle man nu bygge de ca. 60 cm tykke mure af tørv og sten og skære græstørvene til tagbelægningen. Gavlene går som det ses helt op til kippen for at kunne bære den langsgående rygås, der bærer taget. Tegning: Søren Vadstrup.

oprettelse. Disse drejede sig om: 1 Sk Næver (= birkebark til brug som underlag for tørvebelægningen på taget), 12 12 Alinger og 1 18 Aling (= Tømmer) samt 1 Tylt Brædder. Derudover materialer til en spækkiste, der kan rumme omtrent 30 fade, nemlig 19 stk. 3 tomme egeplanker, tilsammen 167 alen samt 2 stk. pommerske spær a 13 alen (1 alen = 62,77 cm).

Det ny anlæg ved Sissarissoq

I en indberetning til direktionen dateret den 30. juli 1798 skriver Johan Chr. Mørch, at han den 9. august forrige år afgik med transportbåden og 5 lejede konebåde fra kolonien med de til etableringen behøvende materialer og ankom den 15. til det udsete sted og »plantede de næste 3 dage dette længe ventilerede anlæg ved at faae Spækkisten opreist, overladende til bestyreren David Kleist, ved lejende grønlanderens hjælp, at faae Spækhuset opbygget og forlod igen stedet den 19.---«. Og hermed var »Anlægget Nennortalik«, placeret på lokaliteten Sissarissoq (= stedet med den gode strand), en kendsgerning.

Ud fra det medbragte tømmeres dimensioner må vi gå ud fra, at spækhuset har været ca. 18 alen (ca. 11 m) langt og ca. 12 alen (ca. 8 m) i bredden. Murene har været opbygget af tørv og sten, og taget har været med bræddeunderlag, dækket med birkebark, hvorpå der ligeledes har ligget tørv.

David Kleist, der var udvalgt til at bestyre det ny anlæg, stammede fra Frederikshåb og havde været i Danmark som plejesøn af købmand Wulff. Senere blev han »nationalbødker« i Frederiks-

håb, hvorfra Johan Chr. Mørch, der var gift med hans søster, kendte ham.

Vi må formode at David Kleist og hans familie allerede var ved Sissarissoq på dette tidspunkt og installeret i et traditionelt tørvemurshus, som tillige skulle rumme de europæiske handelsvarer, som grønlanderne kunne købe. Huset skulle desuden være opbevaringssted for de indhandlede skind. David Kleist var 29 år, da han begyndte sit ny virke ved Sissarissoq og gift på femte år med Helene. Sammen havde de 4 børn samt en i vente, så pladsen har været trang.

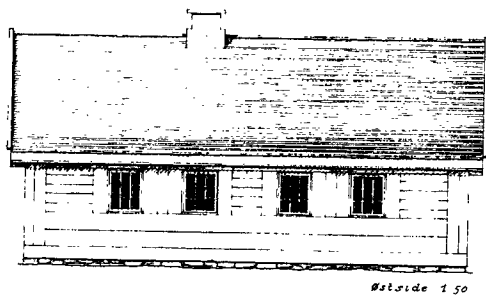
3 år senere – i august 1800 – sker der dog en væsentlig forbedring for familien, idet man i Julianehåb har fået opført et nyt og stort provianthus, hvorefter det gamle bliver revet ned og flyttet til Sissarissoq, som våningshus for udliggeren, med butik indrettet på loftet. Huset var et stokværkshus 16x10 Alen (10x6,3 meter) og var oprindelig Anders Olsens første våningshus, opsendt 1775 med skibet »Island« i forbindelse med grundlæggelsen af Julianehåb.

Det skulle snart vise sig, at der var behov for endnu et spækhus.

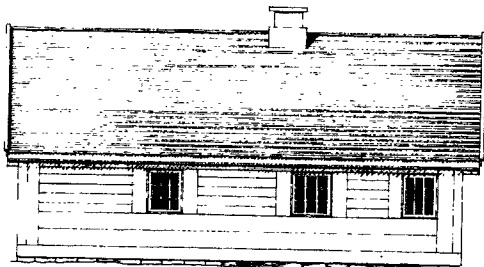
På Jacob Arøes akvareller ses foruden udliggerboligen et nordre og et søndre spækhus, hvoraf det nordre var det først opførte og største.

Anlægget flyttes til det nuværende sted

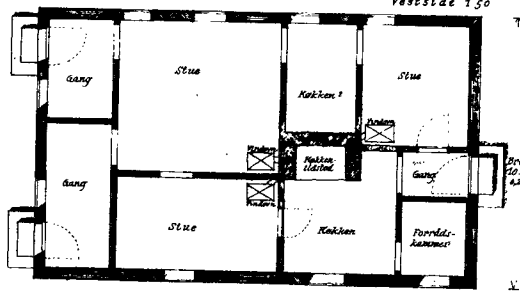
Omkring 1834-36 besluttede KGH at flytte handelsstedet ca. 3 km nordpå til stedet Ilivileq (= stedet med grave), det nuværende Nanortalik. Her var havneforholdene bedre, og man kunne bl.a. forhindre stori-skosser i at genere opankrede skibe ved at spænde lange jern-

Vestside 1:50

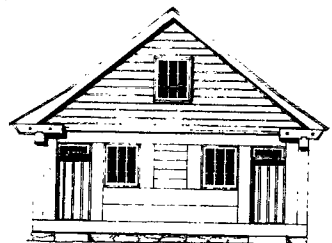
Vestside 1:50

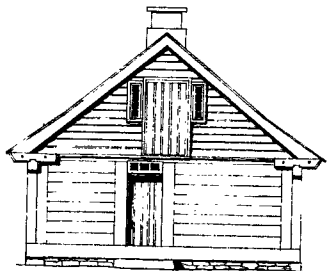
Længde 161 Alen = 10,2 m

Stueplan 1:50

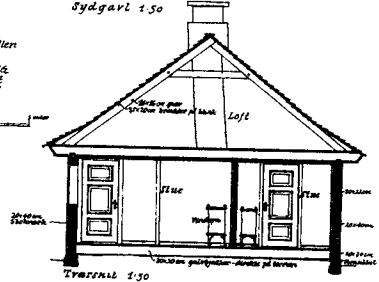
VÅNINGSHUS på 161 x 10 Alen
opført 1750 i Nanortalik
REKONSTRUKTIONSFORSØG
efter opmåling og opt. samt
udvalgte arkivmateriale og tegning på
Kunstakademiet i København

Nordgavl 1:50

Sydgavl 1:50

Træsnit 1:50

Tegning 6a
Juni 1900
Juli 1900
Dato 5/11/01
John Vadstrup

TIDLIGERE VÅNINGSHUS BT. Nanortalik, Grønland.
Nuværende Museum, opført ca 1836 af Christian
REKONSTRUKTIONSFORSØG ca 1836
Efter opmåling og opt. samt tegning på Kunstakademiet
København 1836

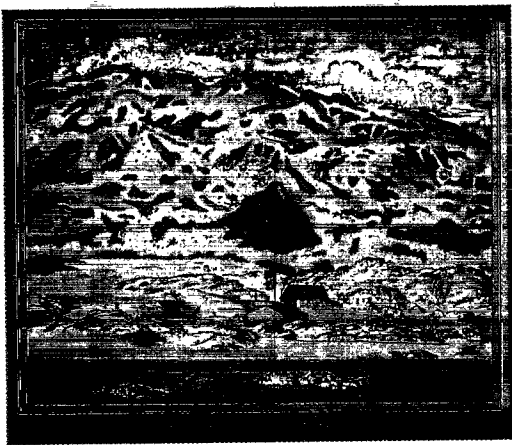
Rekonstruktion af det nye Våningshus af stovværk fra 1836 udført efter opmålinger af det nuværende hus samt en udateret og usigneret tegning på Kunstakademiets Bibliotek. Ved restaureringen af huset i 1979 blev dette oprindelige udseende delvist genskabt. Tegning: Søren Vadstrup. Våningshuset blev først bygget i Danmark i 1774 og derefter sendt til Grønland med huggerten »Island« i 1775, hvor det samme år blev opført i Julianehåb som bolig til Anders Olsen. I 1800 flyttedes huset til Sissarissoq, hvor det tjente som »Våningshus« (beboelseshus) i 37 år, indtil det blev flyttet til det nuværende Nanortalik. Her fungerede huset som butik og proviantbod, indtil det blev kraftigt ombygget i 1895. Kun tagværket og yderdøren er bevaret idag.

kæder tværs over indsejlingen til selve havnen.

Ved det nye Nanortalik opførte man i 1836 et helt nyt våningshus af stovværk på 16½x10 Alen (10,5x6,3 m) (nuv. B-7).

Året efter – i 1837 – flyttede man så våningshuset fra Sissarissoq til det nye sted. Anders Olsens gamle våningshus blev således endnu engang flyttet.

I løbet af de næste små 20 år udbygge-

Akvarel af »Anlægget Nennortalik« (Sissarissoq) udført i 1834 af stedets bestyrer Jacob Arøe.

I forgrunden ses det »Nordre Spækhus«, der har fået nyt tag af brædder 1 på 2 i stedet for taget af græstørv. I dette hus opbevaredes både den indkøbte spæk og de handelsvarer man skulle sælge. (Se også figur 1).

Til venstre herfor ses tranbrænderiet, der har skorsten og er bygget som spækhus af tørv og sten. I tranbrænderiet var der et kogested til at opvarme spækken, så man kunne presse den flydende tran ud af den. Her stod også den omtalte »spækkiste«, hvor spækket lå til en første »afdrypning« for tran, inden opvarmningen og presningen. Efter raffineringen blev trannen hældt på »fade«, tønder af egetræ, der blev sendt op fra Danmark som halvfabrikata og samlet på stedet.

Bagved stenhusene ses bestyrerboligen, »Våningshuset«, med Dannebrog vajende på en flagstang i haven. Huset er et stokværkshus på 16x10 Alen (se fig. 2). På våningshusets loft opbevarede man ligeledes Anlæggets handelsvarer.

De øvrige bygninger på stedet er den grønlandske befolknings beboelseshuse, opført af tørv og sten og med græstørvstag. Enkelte telte ses også.

des anlægget fra handelens side med følgende bygninger, som alle kan ses på det ældste kort over Nanortalik fra september 1853, tegnet af H.J. Rink, samt er opført på de såkaldte »Skematiske Indbetretninger«, som indsendtes hvert år til KGH i København:

Nanortalik i 1853

(bygninger med B-nr. eksisterer stadig)

Våningshuus (B-7)

Huset er opført i 1836 af stokværk med dobbelt bræddetag. Det har en stor digeomkranset have med mistbænke. Huset anvendes til beboelse for handelsbestyreren med familie. Huset er restaureret i 1981 og er nu museum. Bygningen blev *fredet* i 1983.

Proviantbod (huset er nedrevet)

Det tidligere våningshus fra Julianehåb og derefter Sissarissoq. Genrejst 1837 i stokværk, (10x6,3m). Huset anvendes dels som pakhus til opbevaring af varer og dels til udhandling og kaldes også krambod eller butik. Huset blev nedrevet 1897.

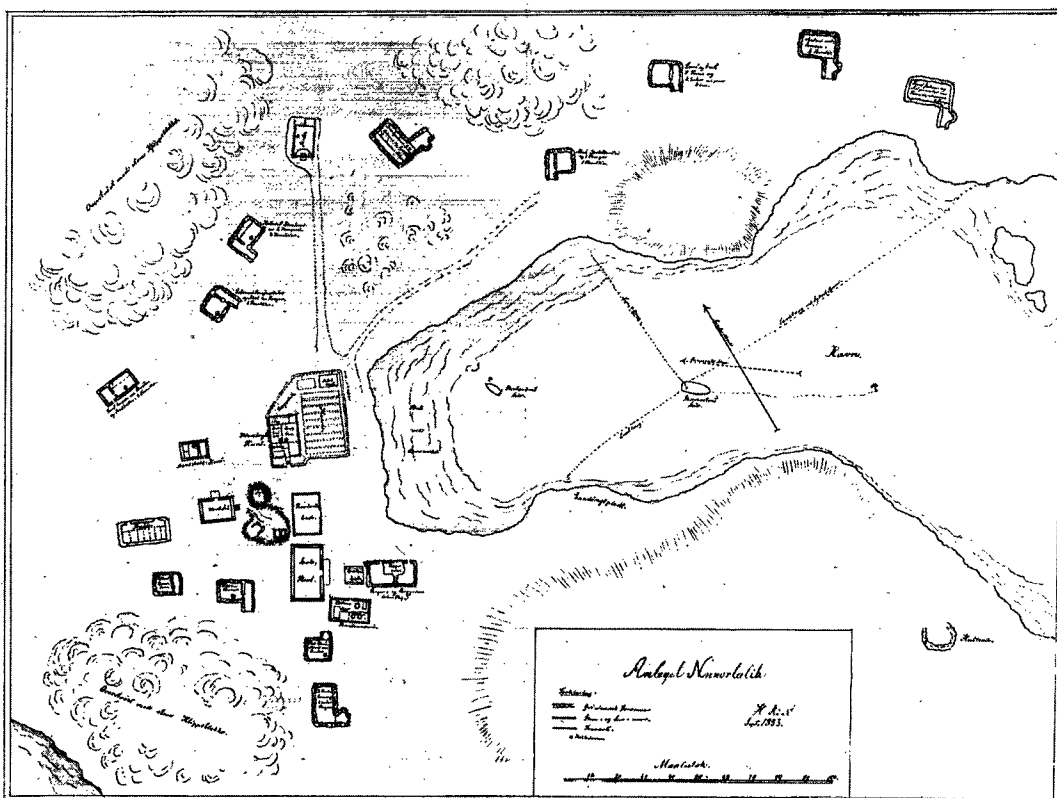
Spækhus (B-105)

Huset er opført 1852 af gråsten og ler (15x8,2 m), med højt skifertag. Det erstattede et ældre spækhus fra 1839 af jord og sten med jordtag. Huset blev anvendt til opbevaring af det indhandlede sælspek samt andre produkter. Er nu museumsbygning.

Tranhus (B-20)

Opført 1839 af jord og sten med jordtag, men grundigt forbedret og forsynet med nyt skifertag i 1852. Huset indeholder 2 gryder til afkogning af spæk samt en stor egetræspærse (tidligere vinpærse), som blev anvendt til raffinering af spækket til tran, ved kogning og presning.

Foran tranhuset har Rink tegnet en åben »spækkiste«, hvor spækken lå til afdrypning, inden den skulle opvarmes og presses. Bygningen er nu museum.

Kort over »Anlægget Nennortalik« tegnet og opmålt i 1853 af H. J. Rink. Kortet er meget detaljeret med angivelse af, hvem der bor i alle husene. De almindelige beboelseshuse har alle en lille »husgang« og er iøvrigt bygget af tørv og sten med et fladt græstørvtag over. Af de »officielle« huse ses fra nord: Skolen (opf. 1849 af bindingsværk), våningshuset (opf. 1836 af stokværk), mandskabshus (opf. 1847 af sten), værksted (opf. 1848 af sten), provianthus (flyttet 1837, af stokværk), spækhuset (opf. 1852 af sten), tranbrænderiet (opf. 1839 af sten) samt bryghus og bageri (opf. 1845 af sten). Ved siden af bryghuset er der angivet en »spækkiste«, der formentlig er den, J. C. Mørch bestilte i 1797.

Bager- og bryghus (huset er nedrevet)
Opført 1845 af gråsten og ler med fladt lertag. 1853 beretter Rink, at huset er uden tag og ved at falde sammen. Husets store bageovn anvendes til bagning af brød m. m. og den tilhørende gruekedel endvidere til brygning af øl.

Værksted (B-21)
Opført 1848 af gråsten og ler med kal-fattret lertag. Huset er anvendt til bødker-

og tømrværksted. Bødkeren fremstil-lede de fade, som trannen blev transpor-teret i.

Mandskabshus (B-18)
Opført 1847 af gråsten og ler med kal-fattret lertag. Huset er anvendt til beboel-se for det ved Handelen ansatte ugifte danske mandskab. Endvidere også til eventuelle overvintrende skibsmandska-ber eller andre forbipasserende.

Tegning af Nanortalik udført af Karl Møller, formentlig samtidig med Rinks kort fra 1853. I forgrunden ses i hvert fald det lille bryghus og bageri uden tag, ligesom Rink angiver på sit kort. Af de øvrige bygninger ses fra venstre det nye store spåntækkede spækhus af sten med åben port, derefter proviantboden (butikken) af stokværk med trappe op til indgangen, bag denne våningshuset af stokværk med den stakitomkransede have foran. Længst til højre ses den lille skole, og mellem den og våningshuset ses et par grønlandske beboelseshuse med fladt tag, husgang og vinduer.

Skole (huset er nedrevet 1874)

Opført 1849 af bindingsværk. Huset er anvendt til skoleundervisning af stedets børn, og om søndagen som kirke.

Stald (nedrevet)

med plads til 7 køer samt et *lokum*.

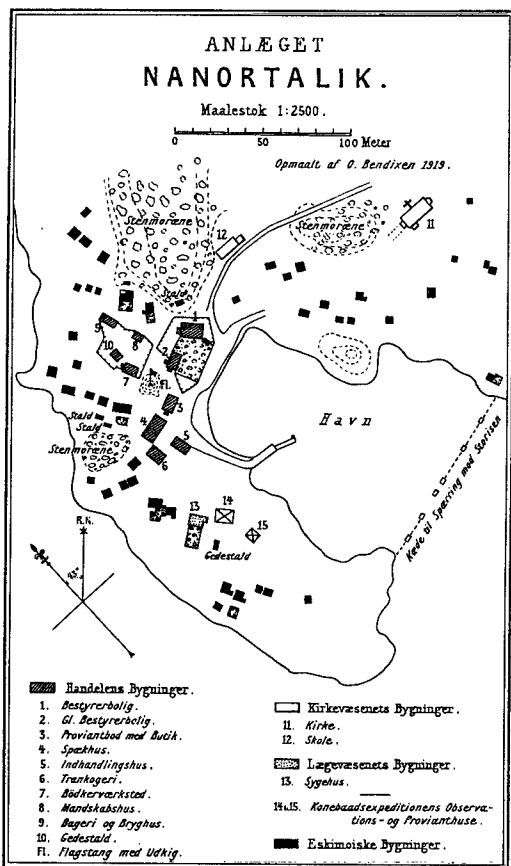
Udover disse bygninger findes der ifølge Rinks kort 12 *beboelseshuse*, traditionelle tørvemurshuse. Der bor i 1853 ialt 145 mennesker i Nanortalik. Indhandlingen,

der kan være en slags mål for stedets betydning, var dette år 260 tønder spæk, 170 sælskind og 80 ræveskind, hvilket svarer til indhandlingen ved nogle af de »bedre« kolonisteder.

Nanortalik i 1919

(Bygninger med B-nr. eksisterer stadig)

I værket »Grønland i 200-året for Hans Egedes Landing« (MOG Bd. 60 og 61) er alle kolonidistrikter beskrevet. Der

Kort over Anlægget Nanortalik udført i 1919 af O. Bendixen til bogværket »Grønland i 200-året for Hans Egedes Landing«. Siden 1853 har stedet fået en kirke (nr. 11), skolen er forlænget (nr. 12), et bageri og bryghus (nr. 9), et indhandlingshus (nr. 5) og et sygehus (nr. 13).

Idag mangler der kun skolen og indhandlingshuset af alle disse bygninger. En del af de almindelige beboelseshuse (»Eskimoiske Bygninger«) findes også endnu. Nr. 14 og 15, der er Konebådsexpeditionens observations- og Provianthus, findes ikke mere.

findes således kort over kolonierne og enkelte udsteder med tilhørende summariske bygningsbeskrivelser. Disse er i det følgende suppleret med andre indsamlede arkivoplysninger, bl. a. fra de »Skematisk Indberetninger«.

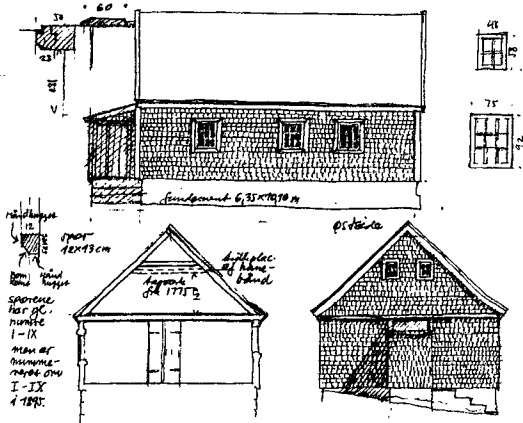
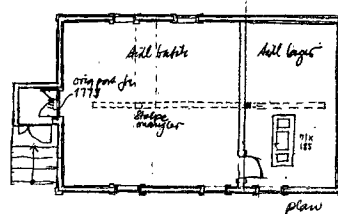
I 1919 findes følgende offentlige bygninger i Nanortalik:

Bestyrerbolig (B-9)

Opført 1904 af bræddebeklædt bindingsværk. »Typehus« tegnet af P. A. Cortsen som »assistentbolig« (B-29) i Nuuk og lægebolig i Aasiaat (12,6x8,8 m), ombygget 1955 og 1980.

Gl. Bestyrerbolig (B-7)

Opført 1836 af stokværk. Anvendt som bolig for handelsbestyreren og senere som KGH-kontor. Nu indrettet til museum.

NANORTALIK Tidl. Proviantbod (Butik) B-8
opf. 1895 (oprind. gennem ældre stokværksbolig m.ål 1:100
fra 1775)
Opmåling Juli 1995 Søren Vadstrup, arkitekt maa

Opmåling af den gamle proviantbod/butik (B-8) i Nanortalik, opført/ombygget i 1897. Huset er idag museum. Under opmålingen og bygningsundersøgelsen kunne det konstateres, at tagværket og yderdøren stammer fra den ældste bygning fra 1775. Opmåling juni 1995 af Søren Vadstrup.

Proviantbod med butik (B-8)

Opført 1897 af bræddebeklædt bindingsværk. Huset (9,4x6,3 m) er rejst på samme sokkel som den gamle proviantbod, det tidligere våningshus fra Sissarissoq, som oprindeligt var Anders Olsens gamle stokværkshus. Der er delvist genanvendt materialer herfra til det nye hus, bl. a. tagværk og yderdør. Nu museum.

Spækhus (B-105)

Opført 1852 af sten.

Indhandlingshus (nedrevet)

Opført omkring 1880 af sten. Det gamle bageri og bryghus lå i mange år uden tag på dette sted. Det blev genopbygget omkring 1880. Huset blev nedrevet omkring 1940.

Tranbrænderi (B-20)

Opført i 1839 af gråsten, men som nævnt kraftigt ombygget i 1852.

Bødkerværksted (B-21)

Opført i 1848 af sten.

Mandskabshus (B-18)

Opført i 1847 af sten.

Bageri og bryghus (B-6)

Opført i 1860. Erstatte det gamle bageri fra 1853.

Gedestald (B-122)

Opført ca. 1860 af sten.

Kirke (B-76)

Opført i årene 1914-16 af træ og indviet 1916. Tegnet af arkitekt Helge Bojsen-Møller.

Skole (+ kapel) (nedrevet)

Opført i 1848 af bræddebeklædt bindingsværk. Udvidet i 1873. Indeholder 2 klasseværelser og et værelse til kateketen. Anvendt som forsamlingshus. Bygningen nedrevet 1974.

Sygehus (B-2)

Opført ca. 1900 af sten. Indeholder 2 sygestuer og et værelse til sygeplejersken.

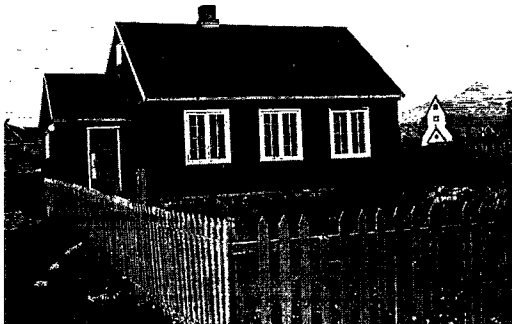
På kortet fra 1919 ses desuden 2 halvstore huse, som betegnes som »Konebåds-expeditionens Observations- og Proviant-huse«. Disse 2 tørvemurshuse var bygget 36 år før af Gustav Holms berømte »Konebåds-ekspedition« til Grønlands østkyst i 1883-85, som henholdsvis bolig for mandskabet inden afrejsen til østky-sten (det blev til næsten et helt år i Nanortalik), samt et Magnethus, som skulle huse de »magnetiske variations-instrumenter«, mens ekspeditionen stod på. Aflæsningen blev foretaget af naboen, frk. Sofie Lytzen.

Selvbyggerhuse:

Udover ovennævnte huse var der i Nanortalik i 1919 ialt 27 såkaldte »grøn-lænderhuse«, fordelt på 3 typer.

Type I: Danske huse.

4 huse betegnes som »danske huse«. De er opført af bindingsværk, udvendigt beklædt med brædder og indvendigt med paneler og med mellemrummet fyldt ud med høvlspåner, mos eller tørv som isoleringsmateriale. Huset har trægulv, træloft og et højt saddeltag beklædt med brædder. Husene har ofte et særskilt køkken/kogerum, ofte med komfur, enten pla-

»Isak Lunds hus« (B-677) i Nanortalik 1980. Huset er bygget omkring 1915 af Kateket Isak Lund til ham selv. Senere blev huset overtaget af hans datter Magrethe Sørensen, der boede i huset til sin død 1975. Det er meget fint bygget og smukt detaljeret indvendigt, og det står rimeligt intakt fra Isak Lunds tid. Huset er idag overnatningshus for turister, hvad der udsætter det for stor fare for ødelæggelse. Det bør snarest fredes og indrettes til museum. Foto: Søren Vadstrup 1980.

Isak Lunds hus 1995, der viser den ødelæggelse og forsimpning, dette fine hus har været udsat for i de seneste år. Haven og stakittet er ødelagt, yderdøren er skiftet ud med en grim, umalet standarddør, og yderbeklædningens maling skaller af. Indvendig er vigtige inventardele fjernet, bl.a. komfuret. Foto: Søren Vadstrup 1995.

ceret i selve bygningen eller i en lille tilbygning af træ, der også fungerer som *bislag/vindfang* med husets indgangsdør. Huset har eet til flere vinduer i facaden, mens den altid vinduesløse bagvæg godt kunne være forsynet med en udvendig tørvemur »for lunhedens skyld«. Værelserne er efter grønlandsk tradition forsynet med en lav »træbriks«.

I Nanortalik har det ene af disse »danske huse« 3 værelser, 2 huse har 2 værelser og det sidste har kun et enkelt værelse, foruden bislaget.

Disse 4 særlig gode »danske huse« eksisterer stadig – i mere eller mindre intakt stand. Det er Isak Lunds hus (B-677), nabohuset (B-683), det er J. og O. Hansens hus (B-686) samt Anton Augustinussens hus (B-697).

Type II: Forbedrede dansk-grønlandske huse.

4 huse i Nanortalik betegnes i 1919 som »forbedrede dansk-grønlandske huse«. De er hele eller delvise *stenhuse*, opført af en ca. 75 cm tyk ydermur af gråsten, tætnet med tørv – evt. ler eller kalk. De har alle et »højt«, bræddetbeklædt saddeltag, der går ud over stenvurene. I gavlen findes et lille bislag, hvor køkkenet/kogestedet er anbragt. Indvendig har husene trægulve, træpaneler og trælofter. Huse- ne kan indeholde flere rum og med eet til flere vinduer.

2 af disse 4 stenhuse eksisterer i dag i stærkt ombygget tilstand, idet stenvurene delvist er erstattet med beton. Det er B-691 og B-702.

Mange af de meget små oprindelige huse er for små til nutidig beboelse, og de er ikke forsynet med moderne installationer. En bevarelse af disse huse forudsætter derfor en ny anvendelse, der sikrer dem i fremtiden, uden at husets ydre ødelægges. Dette hus er stadig beboet. Foto: Søren Vadstrup 1995.

Et af de mindre beboelseshuse i privat eje. Det er under nænsom istandsættelse, og det skal anvendes til gæste- og week-end-hus for en familie i Nanortalik.

Et af de uheldige nye huse i Nanortalik gammelhavn. Det er for stort og dominerende. Det har forkerte farver, materialer (krydsfiner), vinduer (hele termoruder) og en alt for voldsom og grimt udført veranda af krydsfiner.

Den gamle bestyrerbolig fra 1836, der efter restaurering i 1981 blev indrettet til museum.

Det gamle fornemme stenpakhuis (spækhuset) fra 1853 er også nænsomt istandsat og indrettet til et spændende museum.

Det gamle sygehus, der for 100 år siden blev bestyret af søstrene Lützen, ligger idag nærmest hen som ruin, men de gamle stenmure kan og bør bevares og istandsættes. Der er planer om at indrette huset til ungdomsklub.

Præsteboligen, der blev flyttet fra den nedlagte Herrnhut-mission i Frederiksdal i 1930'erne af tømrermester Pavia Høegh fra Julianehåb.

væggene er helt eller delvist dækkede af høvlede brædder. I Sydgrønland er det en sjældenhed, at den lave »husgang« er anbragt på facaden eller i gavlen. I stedet ses bislag af tørv og sten i den ene gavl.

I Nanortalik findes der ingen tilbage af denne ældgamle grønlandske beboelsestype, bl. a. fordi man i 1950-erne satte et stort arbejde ind på at »sanere« disse huse bort.

Udviklingen fra 1918-1950

I 1923 flyttede man den gamle præstebolig i Frederiksdal fra 1826 til Nanortalik, hvor den atter blev indrettet til præstebolig. Nedrivningen foretog tømrermester Peter Vedsted, der var i Frederiksdal for at restaurere kirken. Genopførelsen stod tømrermester Pavia Høegh fra Julianehåb for året efter. Huset til-

stræbes indrettet som P. A. Cortsens udstedsbestyrerbolig i Kangaamiut og Fiskenæsset.

Ca. 1923 opføres et fiskehus på nord-siden af havnen. Det drejer sig formentlig om fiskehuset fra den nedlagte fiskeristation Sarfaa i Lichtenaufjorden, der flyttes til Nanortalik. Efter opførelsen af et nyt og større fiskehus (saltehus) i 1930 på en opfyldt plads i havnen blev det gamle fiskehus flyttet hen ved siden af, hvorunder det blev forkortet og ombygget noget. Fundamentet efter den tidligere placering er stadig synligt.

Efter 1950

Efter 1950 flyttedes Nanortaliks bycenter og udvikling med nye beboelsehuse, butik, KGH-kontor, sygehus, pakhus, senere også kommunekontor mere og mere mod nord. »Gammelhavn« er fortsat i brug som havn med visse aktiviteter i fiskehusene, spækhusene og den gamle butik og med et begrænset boligområde. Der kommer kun meget få nye bygninger til, eksempelvis kun omkring 10 GTO-typehuse fra begyndelsen af 1950-erne.

I dag er området derfor ganske enestående i Grønland, hvor det kan opleves som en slags »beboet« frilandsmuseum, hvor atmosfæren og udseendet af de grønlandske bymiljøer fra før 1950 er bevaret.